

Oponentský posudek práce *Dionýsos versus Morfeus: zdraví a nemoc v Nietzschevě filosofii*

Předložená práce *Dionýsos versus Morfeus: zdraví a nemoc v Nietzschevě filosofii* studentky Nicol Svárovské pojednává o několika důležitých aspektech myšlení Friedricha Nietzscheho. Čtenáři jsou postupně prezentovány problémy jako pojetí tragického, asketický ideál, smrt boha, myšlenka věčného návratu téhož či problematika vyššího člověka, přičemž je důraz kladen nejen na jejich vysvětlení, ale i na jejich vzájemnou provázanost. Práce je rozdělena do tří částí, první dvě lze považovat za vypracování perspektiv, z nichž lze pochopit, jak Nietzsche hovoří o nemoci, respektive zdraví. V první části autorka analyzuje přechod od tragického myšlení k metafyzickému chápání světa reprezentovaného postavou Sokrata, ve druhé interpretuje myšlenku smrti boha a věčného návratu jako Nietzscheovy pokusy o překonání nihilismu, který je důsledkem přeměny postoje ke světu popisované v první části. Třetí část aplikuje obě tyto perspektivy na figuru vyššího člověka v té podobě, jak se o něm mluví ve čtvrtém díle knihy *Tak pravil Zarathustra*, a v konfrontaci se samotným Zarathustrou na schopnost/neschopnost vyššího člověka dosáhnout již nyní perspektivy zdraví.

V celkovém kontextu práce vyznívají první dvě části do jisté míry schematicky. Autorka považuje proces zachycený v první části za příčinu nemoci soudobého člověka, zatímco myšlenky vyložené v části druhé za symptomy jeho ozdravení. Nikde se neobjevuje ani náznak vysvětlující přechod mezi nihilistickou morálkou a ideou nadčlověka, která vyplývá z afirmace věčného návratu. Přitom Nietzsche upozorňuje (a v textu je dokonce inkriminované místo z *Mimo dobro a zlo* citováno) na to, že protikladnost hodnocení je základem metafyziky, tedy toho, co je v práci považováno za nemoc samu, a překonání metafyziky tudíž předpokládá jiný postoj než protikladnost. Je pravda, že uvedený nedostatek je poněkud napraven v třetí části, ale vše je nutné z textu spíše vytušit, explicitní formulaci nalézt nelze. Je to, jakoby si autorka v určitých momentech nedokázala udržet od původního textu dostatečný odstup, a při četbě se nelze zbavit dojmu, že mu občas fascinovaně propadá, a přitom zapomíná na vysvětlování.

S tím souvisí i další problémy. Nelze například paušálně tvrdit, že křesťanská morálka je „pouze“ nihilistická, neboť Nietzsche ji na mnoha místech vyzdvihuje jako to, co učinilo člověka zajímavým, a třebaže ji ještě častěji kritizuje, není možné ji jednoduše zrušit. Její překonání si vyžaduje velice podrobné a pracné promyšlení, jehož konsekvence netvoří jednoduchou rovnici: odvrhnutí morálky rovná se uzdravení z nemoci nihilismu. Celý problém by si zcela jistě zasloužil podrobnější rozpracování. Stejně tak představa, že afirmace věčného návratu přináší uzdravení, je problematičtější už jen proto, že sám Nietzsche nedokázal myšlenku věčného návratu nikdy zcela jasně zformulovat. I v knize *Tak pravil Zarathustra*, o níž se autorka při interpretaci věčného návratu výlučně opírá, se objevuje jako podobenství a nikoli jako jasně formulované východisko. V zásadě sice platí, že obě předložené propozice a jejich vysvětlení naplňují intence Nietzscheovy filosofie, ale k jejich řádnému vysvětlení by bylo třeba zasadit je do širšího kontextu Nietzscheova díla. Přes tato zjednodušení autorka v textu prokazuje dobrou znalost problémů, o nichž píše, a zároveň slušnou orientaci v tom, jak spolu jednotlivé myšlenky souvisí. Rovněž bych rád vyzdvihl promyšlenou strukturu práce; její výstavba je logická a jasná. Zejména zařazení analýzy vybraných řeckých tragiků v první části práce dobře dokresluje interpretaci tragického myšlení. Sympatická je i snaha rehabilitovat čtvrtý díl Zarathustry, který byl některými interprety podceňován, a předložit vlastní pochopení myšlenky vyššího člověka, jež je jeho hlavní náplní.

Co se týče jednotlivých kapitol, jejich úroveň mírně kolísá, přičemž se dá říci, že problémy zdánlivě komplikovanější (především asketický ideál, myšlenka věčného návratu a

problematiku vyššího člověka) zvládá autorka lépe. Svědčí to o dobré obeznámenosti s výchozími texty i o pečlivosti, s níž je autorka pročítala. Rozdílnou úroveň jednotlivých kapitol dobře ilustrují například obě podkapitoly pojednávající o smrti boha (s. 19 – 22). V první z nich se hovoří o soucitu boha s člověkem jako příčině jeho smrti, ovšem analýza soucitu zcela chybí, pouze se o něm říká, že to „*formule lásky k uvadajícímu, degenerujícímu životu, ke všemu nezdařilému a slabému. Metafysika bezbolestnosti, jejímž účelem je usnadňování života, si bere soucit coby prostředek, jak život ulehčit, jak se vyrovnat s tíží bytí, jak ji téměř necítit. V pojem (sic!) soucitu je koncentrována bezmoc, reakce, nemoc. Soucit je symptomem chřadnoucího, upadajícího života, indikátorem morálky nihilismu.*“ To vše jsou tvrzení, která se nikde v textu nevysvětlují. V druhé podkapitole je naopak poměrně dobře vysvětlen důvod smrti boha na základě analýzy studu člověka před bohem jakožto vševidoucím svědkem.

Přes všechny kritické připomínky hodnotím celkově práci jako zdařilou. Autorka předvedla, jak jsem již řekl, velmi dobrou znalost Nietzscheova myšlení i schopnost promýšlet jednotlivé problémy v jeho celkovém kontextu. Má hlavní výtka se týká způsobu, jakým jsou některé myšlenky podávány – občas se namísto vysvětlování objevuje apodiktické traktování, které sice Nietzscheovi neodporuje, ale čtenáři nepřináší do dané problematiky vhled. Možnou cestu nápravy bych viděl ve volbě menšího množství témat, či v kratších citacích nahrazených interpretačním úsilím. Práci hodnotím jako velmi dobrou.

Jakub Chavalka
26. 8. 2010

Otázky k obhajobě:

1. Týká se vůle k moci opravdu pouze člověka? Nechápe ji Nietzsche méně antropocentricky, než jak je to předloženo v kapitole I.?
2. Proč je soucit formulí lásky k uvadajícímu, degenerujícímu životu, ke všemu nezdařilému a slabému?
3. Jak je možná afirmace věčného návratu?
4. Jaký princip diference je myšlen ve větě: „*Pouze síla povahy rozhoduje o tom, zdali pro ni bude myšlenka lékem, či jedem, zdali ji rozdrtí, či přemění.*“
5. Je tomu skutečně tak, že „poslední člověk“ nehodnotí (s. 45)? I pohodlí je hodnota – kde se tedy bere?